

Elżbieta SZKURŁAT, Adam HIBSZER, Joanna ANGIEL

KOMISJA EDUKACJI GEOGRAFICZNEJ POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO

WPROWADZENIE

Od początków istnienia Polskiego Towarzystwa Geograficznego edukacja geograficzna stanowi jeden z podstawowych nurtów jego działań. Pierwowzorem różnych kierunków aktywności Komisji Edukacji Geograficznej w tym zakresie była działalność Zrzeszenia Polskich Nauczycieli Geografii – organizacji o charakterze zawodowym – powołanej w Łodzi w 1922 r. z inicjatywy Juliusza Jurczyńskiego. Przewodniczącymi Zrzeszenia byli kolejno Eugeniusz Romer oraz Stanisław Pawłowski. Nakładem Zrzeszenia zaczęło ukazywać się od roku 1923 „Czasopismo Geograficzne”, stanowiące przez wiele lat organ służący potrzebom nauczycieli geografii oraz edukacji geograficznej. Jego redaktorami byli kolejno Juliusz Jurczyński, Eugeniusz Romer, Stanisław Pawłowski. Zrzeszenie współpracowało z PTG oraz z Towarzystwami Geograficznymi we Lwowie i w Poznaniu. Ta współpraca przejawiała się przede wszystkim w organizacji Ogólnopolskich Zjazdów Nauczycieli Geografii. Zorganizowano ich w sumie osiem (zał. 3). Zjazdy odegrały istotną rolę w tworzeniu podstaw teoretycznych i metodycznych geografii, a także stanowiły forum wymiany doświadczeń i informacji o badaniach naukowych prowadzonych przez poszczególne ośrodki akademickie. Część każdego zjazdu była poświęcona problemom geografii szkolnej, a obradom w tej części zjazdów towarzyszyły pokazowe lekcje prowadzone przez wybitnych dydaktyków geografii. Dużym sukcesem geografii szkolnej w tamtym okresie była znacząca rola geografii w kształtowaniu postaw patriotycznych i obywatelskich młodzieży. Bardzo znamienne dla tego czasu było łączenie w osobach profesorów uniwersyteckich prac badawczych z pracą nauczycielską oraz ich znaczący dorobek w dziedzinie dydaktyki geografii. Największe zasługi pod tym względem osiągnęli: we Lwowie Eugeniusz Romer i August Zierhoffer, w Krakowie – Ludomir Sawicki i Jerzy Smoleński, w Poznaniu – Stanisław Pawłowski, w Warszawie – Stanisław Len-

cewicz. Profesorowie uniwersyteccy we współpracy z wybitnymi nauczycielami przyczynili się w okresie międzywojennym do stworzenia teoretycznych założeń kształcenia geograficznego w zakresie: doboru treści nauczania, pomocy dydaktycznych, organizacji pracy uczniów na lekcji, nowych metod i form pracy. W efekcie badań empirycznych – licznych eksperymentów dydaktycznych, obserwacji, konferencji, studiów zagranicznej literatury, powstały nowatorskie podręczniki z zakresu dydaktyki geografii.

Do wybitnych postaci zajmujących się badaniami w zakresie dydaktyki geografii należała w okresie międzywojennym Stanisława Niemcówna. Ze względu na charakter, zakres, różnorodność form prowadzonych badań oraz liczne wypowiedzi na temat rangi dydaktyki geografii uznawana jest ona za prekursorkę idei dydaktyki geografii jako nauki (Piskorz 1997).

W ramach Polskiego Towarzystwa Geograficznego od samego początku jego działania funkcjonowała Komisja Nauczania Geografii (od 1927 r. przemianowana na Komisję Dydaktyczną).

1. HISTORIA POWOŁANIA KOMISJI EDUKACJI GEOGRAFICZNEJ PTG I JEJ STRUKTUR

Na pierwszym po wojnie Ogólnopolskim Zjeździe Geograficznym, który odbył się w dniach 9–15 czerwca 1946 r. we Wrocławiu, nastąpiło połączenie dwóch przedwojennych organizacji – Zrzeszenia Polskich Nauczycieli Geografii z Polskim Towarzystwem Geograficznym. Zgodnie z przyjętym w 1947 r. statutem PTG sprawami związanymi z dydaktyką geografii kierował jeden z trzech wydziałów Towarzystwa – Wydział Geografii Szkolnej. Ta forma organizacyjna przetrwała do 1972 r., kiedy nastąpiła zmiana statutu. Funkcję zlikwidowanego Wydziału Geografii Szkolnej przejęła Komisja Geografii Szkolnej przy Zarządzie Głównym PTG, która w 1990 r. przyjęła nazwę Komisji (Sekcji) Dydaktyki Geografii (Pulinowa, Berne 1993, s. 81). W 1995 r. komisja została przekształcona w Oddział Edukacji Geograficznej z siedzibą w Krakowie, ale po sześciu latach działalności struktura ta została rozwiązana. W 2001 r. na Zjeździe w Łańcucie reaktywowano Komisję Edukacji Geograficznej (Dydaktyki Geografii) PTG (Piotrowska, Hibszer 2008, s. 175).

Odpowiednikami Komisji Edukacji Geograficznej przy Zarządzie Głównym PTG były (w wielu przypadkach nadal są) Sekcje Dydaktyczne działające w poszczególnych oddziałach terenowych. Komisja wielokrotnie podejmowała próby zmierzające do ożywienia działalności tych sekcji poprzez wskazywanie im nowych form pracy. W 1958 r. ówczesny Wydział Geografii Szkolnej ogłosił ankietę wśród nauczycieli należących do PTG, która miała wskazać, jakie kierunki prac naukowych i dydaktycznych byłyby przez nauczycieli najchętniej

widziane. Podobną akcją powtórzono w 1970 r. Na podstawie powyższych badań, w 1975 r. opracowano rodzaj wytycznych do pracy sekcji dydaktycznych i rozesłano do oddziałów. Komisja Geografii Szkolnej organizowała kilkakrotnie konferencje dla przewodniczących sekcji (np. 1977 r. w Opolu, 1978 r. w Olsztynie). Od 1982 r. odbywały się spotkania z przedstawicielami sekcji. Liczba oddziałów, w których działały sekcje była bardzo zmienna, maksymalnie działało 16 sekcji. Do najaktywniejszych wówczas można zaliczyć sekcje działające przy oddziałach: Częstochowskim, Krakowskim, Lubelskim, Łódzkim, Olsztyńskim, Toruńskim i Warszawskim. W wielu oddziałach, szczególnie tych, w których nie było wyższych uczelni z kierunkiem studiów geograficznych, przeważali wśród członków nauczyciele, a działalność sekcji dydaktycznej (nauczycielskiej) dominowała w pracach całego oddziału, jak np. w Białymstoku, Częstochowie, Olsztynie, Radomiu i Rzeszowie.

W 1974 r. z Komisji Geografii Szkolnej wyłonił się Komitet Główny Olimpiady Geograficznej.¹ Sekcje dydaktyczne przy oddziałach PTG ściśle współdziałały z lokalnymi placówkami zajmującymi się ustawicznym kształceniem nauczycieli oraz z Komitetami Okręgowymi Olimpiady Geograficznej, służąc im wszechstronną pomocą.

Powrót do wcześniejszej nazwy Komisji Edukacji Geograficznej, w 2001 r. stał się okazją do zastanowienia się nad celami jej działalności oraz możliwymi formami pracy. Postanowiono, iż głównym zadaniem komisji będzie inicjowanie działań oraz koordynowanie prac w zakresie szeroko rozumianej edukacji geograficznej oraz dydaktyki geografii. Do pracy w komisji zostali zaproszeni przedstawiciele Sekcji Dydaktyki Geografii (Edukacji Geograficznej) z oddziałów terenowych PTG, dydaktycy geografii pracujący w zakładach (pracowniach) dydaktyki geografii wyższych uczelni oraz ze względu na otwarty charakter komisji – także inni geografowie zainteresowani jakością geografii szkolnej. Na spotkaniu w 2001 r. w Warszawie, dyskutowano nad sposobami wzmocnienia pozycji dydaktyki geografii wśród innych subdyscyplin nauk geograficznych oraz podniesieniem rangi szkolnej geografii. Na spotkaniu tym próbowano określić nowe możliwości i kierunki działań komisji. Proponowano następujące rozwiązania:

- kontynuację współpracy z nauczycielami na rzecz ich rozwoju zawodowego w terenowych oddziałach PTG; podano przykłady oddziałów (Kato-wicki, Warszawski), w których ta współpraca jest najbardziej rozwinięta oraz przedstawiono przykłady konkretnych rozwiązań w tym zakresie;
- ustalono, iż jednym z zadań Komisji Edukacji Geograficznej PTG jest propagowanie i rozszerzanie inicjatyw podejmowanych dla nauczycieli przez

¹ Olimpiadzie Geograficznej i Oddziałowi Olimpijskiemu poświęcono odrębny rozdział autorstwa Małgorzaty Sikorskiej i Teresy Madeyskiej zamieszczony w tomie 2 niniejszego dzieła (s. 621–660).

geograficzne ośrodki akademickie, czy to w ramach oddziałów PTG, czy też uczelnianych Pracowni lub Zakładów Dydaktyki Geografii;

- ułatwienie przepływu informacji o poszczególnych inicjatywach poprzez utworzenie strony internetowej Komisji Edukacji Geograficznej²;
- przesłanie z ramienia komisji petycji do Ministerstwa Edukacji Narodowej w sprawie włączenia geografii jako przedmiotu w pisemnej części tzw. „starej” matury;
- powołanie zespołu osób niezależnych od wydawnictw, które podjęłyby się recenzji podręczników do przyrody i geografii;
- organizacja konferencji z zakresu dydaktyki geografii oraz publikacja serijnych opracowań dydaktycznych;
- potwierdzono również potrzebę realizacji letnich warsztatów dla nauczycieli.

2. WŁADZE WYDZIAŁU I KOMISJI EDUKACJI GEOGRAFICZNEJ W LATACH 1947–2018

W okresie międzywojennym Komisją Nauczania Geografii kierował Paweł Sosnowski (od 1918 do czasu jej rozwiązania), a następnie od 1927 r. Komisją Dydaktyczną – Paweł Ordyński. W okresie powojennym, kiedy funkcjonowały Wydziały PTG (do 1972 r.) funkcje przewodniczących Wydziału Geografii Szkolnej pełnili: August Zierhoffer (1946–1949), Julian Czyżewski (1949–1950), Józef Barbag (1950–1953), Janina Mikucińska (1954–1955) Wiesława Richling-Kondracka (1955–1957), Jadwiga Jaroszowa (1957–1958) i Maria Czekańska (1958–1972).

W 1972 r. organizacją powstającej wówczas Komisji Geografii Szkolnej zajęła się wiceprzewodnicząca PTG Maria Kanikowska (1972–1973). Pracami komisji kierowali kolejno: Monika Hoffa (1973–1977), Edward Świtalski (1977–1982), Zdzisław Batorowicz (1982–1990), Maria Pulinowa (1990–1993), Michalina Lubelska (1993–1995). W roku 1995 zmieniona została nazwa komisji na Oddział Edukacji Geograficznej. Pracami Oddziału Edukacji Geograficznej kierowały M. Lubelska (1995–1999) oraz Mariola Tracz (1999–2001). Po kolejnej reorganizacji i powstaniu Komisji Edukacji Geograficznej (Dydaktyki Geografii), w marcu 2002 r., jej przewodniczącą została Iwona Piotrowska, która pełniła tę funkcję do 2008 r. Od 2008 roku przewodniczącą Komisji Edukacji Geograficznej jest Elżbieta Szkurlat (ryc. 1-2).

² Adres strony Komisji Edukacji Geograficznej PTG: <http://kegptg.geo.uni.lodz.pl/index.php?page=glowna>.

August Zierhoffer
1946–1949

Julian Czyżewski
1949–1950

Józef Barbag
1950–1953

Janina Mikucińska
1954–1955

W. Richling-Kondracka
1955–1957

Jadwiga Jaroszowa
1957–1958

Maria Czekańska
1958–1972

Maria Kanikowska
1972–1973

Monika Hoffa
1973–1977

Edward Switalski
1977–1982

Zdzisław Batorowicz
1982–1990

Maria Pulinowa
1990–1993

Michalina Lubelska
1993–1999

Mariola Tracz
1999–2001

Iwona Piotrowska
2001–2008

Elżbieta Szkurlat
2008–nadal

Ryc. 1. Przewodniczący Wydziału Geografii Szkolnej i Komisji Geografii Szkolnej oraz Oddziału i Komisji Edukacji Geograficznej w latach 1946–2018

Od 2001 r. honorowym przewodniczącym komisji jest Sławomir Piskorz z Uniwersytetu Pedagogicznej w Krakowie (ryc. 2).

Paweł Sosnowski
(od 1918–?)

Sławomir Piskorz
(od 2001 – honorowy
przewodniczący)

Ryc. 2. Założyciel Komisji Nauczania Geografii PTG oraz honorowy przewodniczący Komisji Edukacji Geograficznej

3. GŁÓWNE FORMY DZIAŁALNOŚCI KOMISJI EDUKACJI GEOGRAFICZNEJ PTG

Od początku istnienia komisja zajmowała się całokształtem spraw dotyczących edukacji geograficznej: opiniowaniem, a częściowo również opracowaniem programów kształcenia, problemami kształcenia i doksztalcenia nauczycieli geografii, badaniami naukowymi w dziedzinie dydaktyki geografii, popularyzowaniem ich wyników, organizacją konferencji naukowo-dydaktycznych, seminariów, warsztatów dydaktycznych z udziałem dydaktyków geografii, nauczycieli i pracowników naukowo-dydaktycznych uczelni, opracowaniem publikacji dydaktycznych i materiałów pomocniczych dla nauczycieli i uczniów, tworzeniem pomocy dydaktycznych na potrzeby praktyki szkolnej, a w późniejszym okresie także współpracą z wydawnictwami zajmującymi się opracowaniem programów nauczania i podręczników szkolnych.

DZIAŁANIA KOMISJI NA RZECZ POZYCJI GEOGRAFII W SYSTEMIE KSZTAŁCENIA

Komisja Dydaktyki Geografii (a wcześniej Wydział Geografii Szkolnej) pełniła wielokrotnie rolę opiniodawcy szkolnych programów kształcenia geograficznego. Członkowie komisji uczestniczyli również w ministerialnych pracach związanych z kształceniem geograficznym. W archiwum PTG istnieje bogata

korrespondencja, która datuje się już od 1947 r. i dotyczy zarówno powojennej reformy szkolnictwa rozpoczętej w 1946 r. jak i późniejszych projektów reform oświaty. Są to memoriały, monity, opinie czy też stanowiska o kolejnych wersjach programów kształcenia geograficznego, a także propozycje nowych rozwiązań. Dokumenty świadczą, iż PTG wielokrotnie przedstawiało władzom oświatowym walory geografii jako przedmiotu nauczania oraz domagało się odpowiedniej pozycji geografii w szkole poprzez m.in. przydzielenie geografii odpowiedniego wymiaru godzin w ramowych planach nauczania (Pulinowa, Berne 1993, s. 82–84).

Do ważniejszych dokumentów złożonych w tej sprawie władzom oświatowym przez Wydział Geografii Szkolnej należy: memoriał z 1966 r., którego postulatów niestety nie uwzględniono; z 1968 r., w którym usilnie zabiegano o zwiększenie liczby godzin geografii w liceach; z 1970 r., w którym domagano się zapewnienia należytego miejsca geografii w systemie nauczania geografii w szkołach zawodowych. W 1974 r. zwrócono się do Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej, domagając się utrzymania lekcji geografii w liceach medycznych wobec zapowiedzi ich likwidacji. W związku z rozwojem w latach siedemdziesiątych „geografii stosowanej”, pojawił się postulat „uekonomicznienia geografii” w szkołach średnich. Eksponowany był wówczas również walor kształcenia środowiskowego. Zgodnie z panującą polityką oświatową wypowiadano się za „maksymalną unifikacją programów nauczania”. Jednocześnie był to okres, kiedy w przygotowanej reformie szkolnej dawała się wyraźnie zauważyć tendencja zmniejszania liczby godzin nauczania geografii w szkole.

W latach 1972–1982, w związku z pracami nad programami nauczania w 10-letniej szkole średniej, nastąpiło szczególne nasilenie kontaktów pomiędzy władzami oświatowymi i PTG. W działalności PTG zaznacza się usilne dążenie do realizowania powyższych założeń i utrzymania geografii w dotychczasowym wymiarze godzin. Komisja Geografii Szkolnej bardzo krytycznie ustosunkowała się do dokumentu przedstawiającego koncepcję 10-letniej szkoły średniej, zawartą w wydawnictwie „Geografia – wstępna wersja” i wysunęła szereg własnych propozycji i postulatów. Efektem tych starań była zapowiedź wprowadzenia do IX klasy w 10-latce nauczania geografii. Do najważniejszych pism wysłanych w tym okresie należą memoriały z lat: 1973, 1976 i 1980. To ostatnie pismo zawierało wnioski oparte na opiniach szerokich rzesz nauczycieli, biorących udział we wdrożeniach w szkołach eksperymentalnych (Piotrowska, Hibszer 2008, s. 176–180).

Upadek koncepcji 10-letniej szkoły średniej w 1982 r. spowodował ożywienie dyskusji wokół pytania o kształt szkoły w nadchodzących latach. Rozpoczął się nowy etap dialogu pomiędzy PTG a władzami oświatowymi nad miejscem geografii w szkole. Te działania zdominowały prace komisji, znalazły one również wyraz w publikacjach zamieszczanych w „Geografii w Szkole”.

W ramach komisji działała szczególnie intensywnie Podkomisja do spraw programów szkolnych, która przygotowała opinie i nowe propozycje programów: środowiska społeczno-przyrodniczego dla klas I–III i geografii dla klas IV–VIII szkoły podstawowej oraz dla szkół średnich i zawodowych. Projekty te zostały wysłane do oddziałów PTG z prośbą o zaopiniowanie. Nadesłane uwagi przedłożono 15 listopada 1982 r. przewodniczącej Zespołu Programowego Geografii Ministerstwa Oświaty i Wychowania – A. Dylikowej. Do czerwca 1983 r. odbyło się 14 zebrań tej Podkomisji, w której pracach m.in. uczestniczyli: Irena Berne, Jolanta Karaś, Dorota Makowska, Klemens Tywoński i Maria M. Wilczyńska-Wołoszyn. Niektóre propozycje Podkomisji opublikowano w artykule pt. *Uwagi o nowym programie nauczania geografii w szkole podstawowej w „Geografii w Szkole”* (Berne, Tywoński 1983).

Warto podkreślić, że niektóre Sekcje Dydaktyczne przy oddziałach brały udział w doskonaleniu kolejnych programów nauczania geografii, a także wysuwały własne propozycje. Na przykład Sekcja Dydaktyczna Oddziału Warszawskiego PTG przygotowała obszernie i krytyczne opinie o programach przewidzianych dla 10-letniej szkoły średniej (w latach siedemdziesiątych), a także o tzw. „Minimum programowym” z 1992 r. Ponadto szereg zebrań poświęcała analizie podręczników dla szkół średnich, głównie dla klas I i IV LO. Rezultatem tych działań było opracowanie obszernej i wnikliwej recenzji pierwszego wydania podręcznika Wojciecha Stankowskiego dla kl. I LO, którą przesłano autorowi i wydawnictwu. Sekcja Dydaktyczna Oddziału Warszawskiego w odpowiedzi na apel Międzynarodowej Unii Geograficznej przygotowała uwagi o nadesłanej do PTG wstępnej wersji Międzynarodowej Karty Edukacji Geograficznej, którą uprzednio przetłumaczyła M. M. Wilczyńska-Wołoszyn. Propozycje zmian przesłano do Komisji Edukacji Geograficznej Międzynarodowej Unii Geograficznej, gdzie zostały one uwzględnione w ostatecznej wersji tego dokumentu (Piotrowska, Hibszer 2008 s, 177–178).

Przemiana ustrojowa, która nastąpiła w naszym kraju w 1989 r. wpłynęła również na szkolnictwo. W 1991 r. ukazała się *Koncepcja programu kształcenia ogólnego w polskich szkołach*, która wytyczyła kierunek prac Komisji (Sekcji) Dydaktyki Geografii. Rozpoczął się niezwykle aktywny czas dyskusji dotyczących poszukiwania modelu nauczania geografii. Na łamach „Geografii w Szkole” ukazało się kilkanaście artykułów, zgrupowanych w dwóch cyklach: *Cele nauczania geografii* oraz *O nowy kształt geografii*. W tych pracach autorzy przyjmowali teoretyczne podstawy nauczania geografii wyprowadzone z nurtu nauk psychologiczno-pedagogicznych w ujęciu personalistycznym oraz przyrodoznawstwa w ujęciu holistycznym. W obrębie Sekcji wyłoniła się grupa dyskusyjna nad filozoficznymi podstawami szkolnej geografii, w której skład weszli Maciej Jakubowski, Florian Plit, A. Dylikowa, M. Z. Pulinowa oraz Witold Wilczyński. Biuro ds. Reformy Szkolnej przy Ministerstwie Edukacji Narodowej zaprosiło do współpracy nastę-

pujących członków PTG: A. Dylikową, Danutę Licińską, M. Z. Pulinową, Joannę Angiel oraz W. Wilczyńskiego. Osoby te uczestniczyły w kilkunastu spotkaniach roboczych pierwszego etapu reformy w 1992 r., kiedy to m.in. opracowano projekt *Podstawy programowej nauczania geografii*. W założeniach Ministerstwa i autorów podstawa ta w następnym etapie reformy miała stać się dokumentem wyjściowym dla autorskich programów nauczania. Została ona stworzona w oparciu o teoretyczne artykuły wspomnianych wyżej cykli z „Geografii w Szkole” oraz dyskusję prowadzoną w kręgach nauczycieli geografii różnych poziomów kształcenia. Ponadto komisja, mając na celu integrację nauczycieli wokół zagadnień związanych z reformą szkolną, podtrzymała tradycję ogólnopolskich spotkań seminaryjnych i konferencji. Nową formą w pracy z nauczycielami stały się zajęcia typu warsztatowego. Do ważniejszych spotkań tego typu należały: seminarium w Sulejówku i w Warszawie na temat *O nową koncepcję geografii szkolnej*, w Kielcach na temat *Autorskie programy nauczania geografii* oraz konferencja w Warszawie *Modele kształcenia i doksztalcania nauczycieli geografii* (Piotrowska, Hibszer 2008, s. 178).

Po przekształceniu komisji w Oddział Edukacji Geograficznej za najważniejsze zadanie uznano kontynuację prac dla Ministerstwa Edukacji Narodowej na rzecz reformy szkolnej, m.in. poprzez opracowanie podstawy edukacji geograficznej według nowego modelu, opracowanie standardów wymagań z geografii oraz współdziałanie w przygotowaniu nauczycieli geografii do pracy w zreformowanym systemie oświaty w Polsce. Rezultatami tych działań były dwa projekty złożone w 1997 r. do Ministerstwa Edukacji Narodowej, opracowane przez zespół (J. Górską, A. Hibszer, K. Kardas, M. Tracz) pod kierunkiem M. Lubelskiej pt. *Podstawy edukacji geograficznej zamieszczone w Podstawach programowych obowiązkowych przedmiotów przyrodniczych oraz Standardy osiągnięć szkolnych z geografii*. Ponadto, warto podkreślić zaangażowanie zespołu geografów i dydaktyków geografii (W. Stankowski, M. Koter, M. Nowak, Z. Podgórski, D. Makowska, K. Szmigiel, T. Wiczorek, E. Zastrożna) w opracowanie standardów wymagań egzaminacyjnych z geografii, będących podstawą do przeprowadzania egzaminów maturalnych.

Pośród najważniejszych osiągnięć komisji w latach 2002–2008 należy wymienić:

- przyjęcie na 51 Zjeździe PTG w Nowym Sączu petycji pt. *Stanowisko Zjazdu PTG w sprawie szkolnej edukacji geograficznej* i przekazanie jej do Ministerstwa (2002 r.);
- przeprowadzenie ogólnopolskiej dyskusji dotyczącej udziału geografów w pracach nad nowymi podstawami programowymi kształcenia ogólnego oraz kształcenia w szkołach wyższych nauczycieli według nowych standardów kształcenia;

- opracowanie stanowiska komisji w sprawie przebudowy podstawy programowej, które wysłano do Komisji Edukacji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu oraz koordynatora tych prac;
- Instytutu Spraw Publicznych – publikacja w „Czasopiśmie Geograficznym” (2005 r.);
- opracowanie opinii o nowym projekcie podstawy programowej z przyrody, geografii i przyrodoznawstwa (2006 r.);
- udział w ogólnopolskich konsultacjach nad projektem standardów kształcenia nauczycieli w szkołach wyższych (styczeń–marzec 2007) (Piotrowska, Hibszer 2008, s. 180).

Wpływ Komisji Edukacji Geograficznej PTG na zmiany programowe dokonane podczas reformy edukacji w 2009 r. był raczej ograniczony. Konsultacje w gronie członków komisji dotyczyły głównie podstawy programowej w gimnazjum – były one organizowane i prowadzone przez biorącą udział w pracach zespołu programowego E. Szkurlat.

Intensywne prace nad kształtem zmian programowych podjęte zostały przez komisję w ramach reformy oświaty rozpoczętej w 2015 r. W grudniu 2015 r. Komisja Edukacji Geograficznej PTG przygotowała wspólnym wysiłkiem kilkunastu osób i wystosowała do Ministerstwa Edukacji Narodowej list prezentujący *Zarys koncepcji szkolnej edukacji geograficznej* eksponującej walory szkolnej geografii. Na jego podstawie członkowie prezydium komisji zostali zaproszeni do grupy ekspertów przygotowujących zmiany w edukacji geograficznej. W pierwszej połowie 2016 r. przeprowadzone zostało w ramach prac komisji kilka spotkań regionalnych dydaktyków i nauczycieli geografii, podczas których w toku dyskusji, zidentyfikowane zostały najważniejsze, aktualne problemy kształcenia geograficznego. Uczynione one zostały przedmiotem ogólnopolskiej debaty geograficznej, która odbyła się 7 maja 2016 r. w Ministerstwie Edukacji Narodowej. Debata pokazała jak geografom – nauczycielom geografii wszystkich etapów edukacyjnych oraz pracownikom dydaktycznym szkół wyższych – zależy na dobrej edukacji geograficznej, jak wiele jest pomysłów na doskonalenie podstawy programowej oraz jak wielka jest nadzieja na korzystne zmiany w nauczaniu geografii. W wyniku dyskusji regionalnych oraz debaty w Ministerstwie przyjęte zostały następujące wnioski wyznaczające kierunki zmian w organizacji oraz podstawie programowej kształcenia geograficznego:

- zwiększenie czasu na kształcenie geograficzne;
- likwidacja przedmiotu „przyroda” w szkole podstawowej i liceum;
- dostosowanie zakresu treści i wymagań szczegółowych do liczby godzin wynikających z ramowych planów nauczania;
- więcej „geografii praktycznej”;
- zwiększenie udziału treści z zakresu geografii Polski i geografii społeczno-ekonomicznej;

- wzmocnienie wychowawczej roli geografii;
- wprowadzenie obowiązkowych zajęć w terenie;
- obowiązkowe doszkąlanie nauczycieli.

Wymiernym efektem postulatów zgłaszanych przez komisję do ministerstwa było wprowadzenie od klasy V szkoły podstawowej lekcji geografii zamiast lekcji przyrody, likwidacja przyrody w szkole średniej oraz znaczący wzrost liczby godzin geografii w szkole ponadpodstawowej. Zasadniczej zmianie uległy zapisy podstawy programowej z geografii, w której tworzeniu członkowie komisji odegrali wiodącą rolę³. Podstawowe założenia zmian w podstawie programowej koncentrowały się wokół wydobywania istoty geografii, którą jest integrowanie wiedzy przyrodniczej z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną oraz możliwie jak największe wykorzystanie jej walorów poznawczych, kształcących, wychowawczych.

WSPÓLPRACA Z NAUCZYCIELAMI, SZKOLENIA, KURSY, WARSZTATY DYDAKTYCZNE

Podstawową formą pracy Komisji Edukacji Geograficznej (a wcześniej Wydziału Geografii i Komisji Geografii Szkolnej) były: seminaria metodyczne, szkolenia, sympozja, a także kursy wakacyjne i warsztaty dydaktyczne. Spotkań tego typu zorganizowano wiele (niekiedy kilka w ciągu roku) przeważnie przy współudziale i pomocy finansowej różnych instytucji współpracujących z PTG. Ważna rola w ich realizacji często przypadła oddziałom PTG, na terenie których się one odbywały (Pulinowa, Berne 1993, s. 84). W programie wielu spotkań były uwzględniane zagadnienia związane z ochroną i kształtowaniem środowiska oraz zajęciami w terenie. Ta tematyka dominowała szczególnie na kursach wakacyjnych. Zadaniem wszystkich kursów oraz wielu konferencji szkoleniowych było niesienie pomocy nauczycielom w realizacji obowiązujących programów poprzez uzupełnienie i aktualizowanie wiedzy merytorycznej i metodycznej. Na powyższych spotkaniach przede wszystkim zajmowano się zagadnieniami sprawiającymi największą trudność w realizacji programu. I tak np. dla nauczycieli szkół średnich organizowano zajęcia poświęcone zajęciom fakultatywnym dla grupy ekonomiczno-geograficznej; w latach siedemdziesiątych zajmowano się głównie eksperymentami związanymi z wdrażaniem 10-letniej szkoły średniej. Prawie na wszystkich zajęciach szeroko uwzględniana była

³ W skład zespołu opracowującego podstawy programowe dla geografii wchodził członkowie Komisji: Elżbieta Szkurlat, Adam Hibszer, Irena Piotrowska i Tomasz Rachwał oraz nauczyciele szkoły podstawowej (Hanna Gronczewska) i średniej (Teresa Wieczorek).

tematyka dotycząca poznawania i kształtowania najbliższego środowiska. Często służyły one uczniom szczególnie zainteresowanym startem w olimpiadzie geograficznej. Do ciekawszych z tego zakresu należą np. seminaria poświęcone badaniom terenowym i wycieczkom w najbliższe okolice szkoły.

Za najbardziej atrakcyjną formę pracy w działalności Komisji Geografii Szkolnej były uważane kursy wakacyjne, których celem było przygotowanie uczestników do samodzielnych badań naukowych. Kursy te uznawano w Instytucie Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych za spełnienie jednego z warunków wymaganych przy ubieganiu się przez nauczycieli o stopnie specjalizacji zawodowej (Piotrowska, Hibszer 2008, s. 182). Poczynając od 1977 r. nastąpił okres wspólnego organizowania kursów przez PTG i wspomniany Instytut. Komisja Geografii Szkolnej prowadziła rekrutację wśród nauczycieli – członków PTG i pomagała w opracowywaniu programu i doborze prelegentów, a Instytut zajął się stroną finansową. Komisja podejmowała także próby organizowania konkursów dla nauczycieli. Odbyły się dwa takie konkursy: *Sami wykonujemy pomoce dydaktyczne do nauczania geografii* (1987 r.) oraz *Rola geografii w edukacji morskiej młodzieży* (1987 r), nie zgromadziły jednak one wielu słuchaczy.

Na początku lat 90. XX w. dużym powodzeniem wśród nauczycieli cieszyły się terenowe warsztaty geograficzne organizowane najczęściej w wakacje. Odbyły się one m.in. w Łodzi *Jak postrzegać swoje miasto?* (1991 r.); w Złotym Potoku *Jak organizować ścieżki dydaktyczne?* (1991 r.); dwukrotnie w Rogoźniku *Jak poznawać wyżynę?* (1992 r.); *Jak poznawać najbliższą okolicę?* (1993 r.) oraz cykl *Jak poznawać park narodowy?* (Ojców, 1994 r.; Zwierzyniec, 1995 r. i 1998 r.; Zakopane, 1997 r.; Ustrzyki Dolne, 1997 r.).

Do tej formy pracy powrócono po reaktywowaniu Komisji Edukacji Geograficznej, organizując zajęcia na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej we współpracy z Ojcowskim Parkiem Narodowym (Ojców, 2003 r.; Złoty Potok, 2003 r.; Smoleń, 2004 r.; Podzamcze, 2005 r. i Olsztyn, 2006 r). Ich rezultatem jest publikacja *W krainie białych skał* (Dobosik, Hibszer, Partyka 2004).

ORGANIZACJA SEMINARIÓW I KONFERENCJI NAUKOWYCH

W okresie działalności Wydziału Geografii Szkolnej PTG, a później Komisji Geografii Szkolnej, do najbardziej znaczących konferencji można zaliczyć wymienione poniżej:

- w grudniu 1956 r. zorganizowano ogólnopolską konferencję dydaktyczną, na której przedyskutowano sytuację geografii w szkole i wysunięto szereg propozycji i wniosków wskazujących drogę do usunięcia istniejących niedociągnięć;

- w czerwcu 1960 r. w Zakładzie Metodyki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie odbyła się metodyczna konferencja z udziałem pracowników dydaktycznych uniwersytetów, wyższych szkół pedagogicznych, studiów nauczycielskich i nauczycieli pozostałych typów szkół oraz władz oświatowych;
- 8 maja 1967 r. ponownie zorganizowano w Krakowie konferencję, podczas której omawiano najnowsze nurty współczesnej dydaktyki i opracowano wytyczne dotyczące kształcenia nauczycieli;
- 29 czerwca 1970 r. Wydział Geografii Szkolnej przy współudziale Oddziału Rzeszowskiego PTG zorganizował konferencję metodyczną, której tematem była realizacja zajęć fakultatywnych w grupie geograficzno-ekonomicznej w klasach licealnych;
- szczególnie ważną była ogólnopolska konferencja naukowa PTG, która odbyła się w Chorzowie w 1972 r. na temat: *Problemy ochrony środowiska w nauczaniu geografii*, której efektem była tzw. „Rezolucja Chorzowska”, zawierająca program edukacji środowiskowej dla szkół.

Bardzo ważne sympozjum zorganizowano w Poznaniu (w 1973 r.) na temat: *Unowocześnienie procesu nauczania geografii*. Miało ono charakter programowy. Omawiano tam stan nauczania geografii oraz sformułowano wnioski odnośnie jej przyszłości w polskiej szkole. Wnioski te przesłano do władz oświatowych.

Kartografia szkolna była przedmiotem rozważań na dwóch konferencjach we Wrocławiu, zorganizowanych wspólnie z Komisją Kartograficzną PTG. Jedną na temat: *Kartografia w nauczaniu początkowym* w 1977 r., druga *Wykorzystanie globusów w dydaktyce geografii* w 1981 r.

W polu zainteresowań komisji pojawił się również problem kształcenia nauczycieli na poziomie akademickim dla potrzeb reformowanej szkoły, co znalazło wyraz w konferencjach w 1979 r. w Piotrkowie oraz w Toruniu. To drugie spotkanie przygotowane przez E. Świtalskiego poświęcono kształceniu nauczycieli w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych na potrzeby reformowanej szkoły. Na tych spotkaniach wskazywano na pilną potrzebę stworzenia forum wymiany myśli geografów-dydaktyków. Było to ważne ze względu na tworzenie teoretycznych podstaw nauczania przedmiotu.

Wydarzeniem o szerokim udziale ważnych instytucji państwowych było warszawskie sympozjum na temat *Geografia w systemie wychowania młodzieży* (1983 r.), gdzie komisja uczestniczyła w opracowaniu jednego z zadań – *Problemy kształcenia nauczycieli geografii*.

W ramach przygotowań do realizacji programu „dziesięćlatki” weryfikowano określone projekty kształcenia w szkołach eksperymentalnych. Temu zagadnieniu poświęcono dwie konferencje, a mianowicie: *Organizacja i metody pracy w klasie IV szkoły eksperymentalnej* (Bydgoszcz, 5 grudnia 1979 r.), którą kierował E. Świtalski, oraz na temat stylu i metod nauczania w kl. IV i V szkoły podstawowej zorganizowaną przez Mariannę Nowak (Lublin, 5–6 grudnia 1979 roku).

Dyskusję nad teoretycznymi podstawami nauczania geografii kontynuowano na dwóch konferencjach zorganizowanych w Zakładzie Dydaktyki Geografii i Krajoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego: *Aktualne zagadnienia nauczania geografii* (1982 r.) i *Problem geografii regionalnej w dydaktyce szkolnej i uniwersyteckiej* (1983 r.) (Pulinowa, Berne 1993, s. 84–86).

Problemem, któremu w latach osiemdziesiątych poświęcono najwięcej uwagi była edukacja środowiskowa. Do ważniejszych spotkań na ten temat należały: w Falentach – 1983 r.; w Krakowie – 1986 r.; w Łodzi 1987 r. i 1989 r.; w Białymstoku – 1988 r. Na konferencji łódzkiej w 1989 r. A. Dylikowa przedstawiła *Międzynarodową strategię działań na rzecz edukacji środowiskowej w latach 90.* (Piotrowska, Hibszer 2008, s. 181). Ponadto, w 1990 r. na Ogólnopolskiej Konferencji Dydaktyków Geografii, zorganizowanej przez Instytut Geografii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika i Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Toruniu podjęto temat *Aktywizacji uczniów w nauczaniu geografii.*

W latach 2002–2008 Komisja Edukacji Geograficznej była współorganizatorem lub patronowała następującym konferencjom dydaktycznym: X, XI i XII Forum Dyskusyjne Geografów (Sosnowiec, 2002 r., 2003 r. i 2004 r.), *Kształcenie i doskonalenie nauczycieli geografii w Polsce i krajach UE w drodze do jednoczącej się Europy* (Kraków, 2003 r.), *Edukacja w teorii i praktyce* (Łódź, 2006 r.), *W poszukiwaniu nowoczesnej koncepcji podręcznika szkolnego* (Lublin, 2006 r.), *Dylematy nauczania geografii Polski* (Warszawa, 2007 r.).

Od roku 2009 zarówno ogólnopolskie konferencje dydaktyczne (tab. 1) jak również spotkania seminaryjne (tab. 2) organizowane przez Komisję Edukacji Geograficznej PTG odbywają się cyklicznie: mają one w miarę stałe terminy, a grono ich uczestników – głównie nauczycieli – wzrasta.

Tab.1. Konferencje zorganizowane przez Komisję Edukacji Geograficznej PTG w latach 2009–2017

Termin i miejsce	Tytuł	Tematyka referatów
16–17 listopada 2009, Kraków	<i>Efekty kształcenia geograficznego na różnych poziomach nauczania</i>	<i>Geografia w nowym systemie kształcenia – jej funkcje i współczesne cele edukacyjne;</i> <i>Efektywność edukacji geograficznej w świetle egzaminów zewnętrznych;</i> <i>Jakość i efektywność akademickiego kształcenia geograficznego.</i>

Termin i miejsce	Tytuł	Tematyka referatów
16–17 listopada 2011, Toruń	<i>Aktualne wyzwania akademickiego kształcenia geografów a edukacja szkolna</i>	<i>Absolwent studiów geograficznych a cele kształcenia geograficznego;</i> <i>Dylematy kształcenia nauczycieli geografii;</i> <i>Innowacyjność metod i środków dydaktycznych w kształceniu geograficznym;</i> <i>Kształcenie geograficzne – wiedza czy umiejętności? – teoria i praktyka.</i>
28–29 listopada 2012, Gdańsk	<i>Między tradycją a współczesnością. Koncepcje edukacji geograficznej</i>	<i>Krytyczna analiza współczesnych koncepcji szkolnej geografii;</i> <i>Nauczanie i uczenie się;</i> <i>Nowe podejścia w metodologii badań pedagogicznych i możliwości ich stosowania w metodologii badań nad edukacją geograficzną;</i> <i>Geograficzne kształcenie akademickie.</i>
21–22 listopada 2013, Łódź	<i>Edukacja geograficzna w Polsce i na świecie</i>	<i>Określenie, porównanie i ocena miejsca geografii systemach kształcenia w Polsce i na świecie;</i> <i>Kształcenie geograficzne – międzynarodowe studia porównawcze;</i> <i>Krytyczna analiza współczesnych koncepcji szkolnej geografii;</i> <i>Porównanie modeli kształcenia nauczycieli geografii w różnych krajach;</i> <i>Porównanie rangi i społecznego odbioru geografii;</i> <i>Wyznaczenie pożądanych kierunków zmian sprzyjających podnoszeniu jakości edukacji geograficznej w Polsce na różnych etapach kształcenia.</i>
27–28 listopada 2014, Sosnowiec	<i>Technologie informacyjno-komunikacyjne w kształceniu geograficznym. Koncepcje e-podręcznika z geografii</i>	<i>Teoretyczne aspekty wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w edukacji;</i> <i>Nauczyciel geografii w świecie nowych mediów;</i> <i>E-learning w geograficznym kształceniu;</i> <i>Teoretyczne i praktyczne aspekty wykorzystania GIS w szkolnej edukacji geograficznej;</i> <i>Technologie informacyjno-komunikacyjne w geograficznej praktyce edukacyjnej.</i>
26–27 października 2015, Poznań	<i>Nowe problemy i metody badań procesu kształcenia geograficznego</i>	<i>Metody badań procesu kształcenia geograficznego;</i> <i>Nowe problemy i wyzwania kształcenia geograficznego;</i> <i>Metody i środki dydaktyczne w procesie kształcenia geograficznego;</i> <i>Geograficzne projekty edukacyjne.</i>

Termin i miejsce	Tytuł	Tematyka referatów
17–18 listopada 2016, Lublin	<i>Edukacja geograficzna wobec problemów współczesnego świata</i>	<i>Wartości edukacji geograficznej we współczesnym społeczeństwie; Miejsce geografii w systemie edukacyjnym; Nowe wyzwania geografii szkolnej na tle zmian społecznych, ekonomicznych i kulturowych; Kształcenie geograficzne w odniesieniu do współczesnej teorii i praktyki edukacyjnej; Nauczyciel geografii wobec zadań współczesnej edukacji.</i>
24–25 listopada 2017, Sosnowiec	<i>Nauczyciel geografii wobec wyzwań reformowanej szkoły</i>	<i>Nowe wyzwania dla nauczycieli geografii w związku z reformą edukacji; Założenia podstawy programowej i zmiany w kształceniu a podręczniki do geografii – próba oceny; „Stare” i „nowe” w edukacji geograficznej.</i>

Źródło: opracowanie własne

Konferencje odbywają się w każdym roku w innym ośrodku akademickim, a ich tematyka związana jest z aktualnymi problemami edukacyjnymi geografii. Stałą część konferencji stanowi od kilku lat problematyka kształcenia geograficznego na poziomie akademickim. Konferencje te organizowane są przy niewielkim wsparciu finansowym i lokalowym oddziałów PTG oraz wydziałów geograficznych (instytutów) w różnych ośrodkach akademickich. Stałymi uczestnikami konferencji są dydaktycy geografii, doktoranci, nauczyciele różnych poziomów edukacyjnych, doradcy metodyczni, pracownicy wydawnictw, autorzy podręczników, nauczyciele akademicy.

Tab.2. Seminaria zorganizowane przez Komisję Edukacji Geograficznej PTG w latach 2008–2018

Termin i miejsce	Tematyka
31 stycznia 2008, Warszawa	Przygotowanie raportu pt. <i>Diagnoza geografii w szkole</i> . Opracowanie koncepcji cyklicznego wydawnictwa KEG PTG: określenie jego nazwy, formuły wydawniczej (sposobu opracowania, finansowania), określenie tematyki pierwszego tomu, określenie składu i powołanie Rady Naukowej. Wybór nowego prezydium komisji.
25 kwietnia 2008, Warszawa	Dyskusja na temat zmian w podstawie programowej z geografii – wypracowanie wspólnego stanowiska dotyczącego: wymagań programowych, kierunków zmian, formy zapisów wymagań.
10 września 2010, Łódź	Przygotowanie wstępnego programu i omówienie organizacji konferencji w Toruniu. Dyskusja nad aktualnymi problemami kształcenia i doksztalcenia nauczycieli geografii. Aktualna sytuacja dydaktyki geografii.
20 czerwca 2011, Warszawa	Opracowanie i przygotowanie tekstu wspólnego stanowiska komisji dotyczącego standardów kształcenia nauczycieli (Rozporządzenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego).

Termin i miejsce	Tematyka
26–27 stycznia 2012, Łódź	Wypracowanie ostatecznej koncepcji oraz określenie organizacji pracy przy wydaniu kolejnych tomów prac Komisji Edukacji Geograficznej. Przygotowanie wstępnego programu i omówienie organizacji konferencji w Gdańsku. Omówienie programu i kierunków działalności Komisji Edukacji Geograficznej (m.in. koncepcja strony internetowej komisji). Problemy kształcenia nauczycieli geografii w obliczu reformy edukacji – koncepcje kształcenia nauczycieli – wymiana doświadczeń. Miejsce, losy, przyszłość dydaktyki geografii i dydaktyków w uczelniach.
4–5 czerwca 2013, Kraków	Sprawozdanie z działalności komisji za ostatnie lata. Zmiany w składzie Zarządu komisji. Program i kierunki działalności na rok 2013 i najbliższe lata. Sprawy związane z punktacją, promocją, wydawaniem kolejnych tomów „Prac Komisji Edukacji Geograficznej”. Wstępny program i organizacja konferencji w Łodzi. Problemy wydania drukiem kolejnego tomu bibliografii dydaktyki geografii. Aktualna sytuacja dydaktyki geografii i kształcenie nauczycieli geografii.
21 marca 2014, Kielce	Promocja, dystrybucja, wydanie kolejnych tomów „Prac Komisji Edukacji Geograficznej”. Aktualna sytuacja dydaktyki geografii i kształcenie nauczycieli geografii – wymiana doświadczeń.
Warszawa 14 lipca 2014	Publikacja kolejnego tomu „Prac Komisji Edukacji Geograficznej”. Program i organizacja konferencji w Sosnowcu. Strona internetowa komisji – sprawy związane z kształceniem nauczycielskim.
29 września 2014, Kraków	Aktualne problemy kształcenia nauczycielskiego w świetle obowiązujących standardów kształcenia nauczycieli. Koncepcje programów kształcenia nauczycieli geografii.
12–13 lutego 2015, Toruń	Kształcenie nauczycielskie – programy, organizacja kształcenia. Omówienie spraw dotyczących T. 5 „Prac Komisji Edukacji Geograficznej”, tytuł publikacji, recenzenci, układ rozdziałów, skład, koszty. Omówienie spraw programowych i organizacyjnych dotyczących konferencji w Poznaniu nt. <i>Nowe problemy i metody badań procesu kształcenia geograficznego</i> .
1–2 lutego 2016, Łódź	Szkolenie nt. <i>Cytowania jako element wzrostu widoczności dorobku naukowego</i> . Dyskusja kwestii możliwości wzrostu punktowego dorobku naukowego z zakresu dydaktyki geografii (punktacja, cytowania, współpraca pomiędzy ośrodkami, tematyka badań, inne). Problemy związane z zapowiadaną przez Ministerstwo Edukacji Narodowej reformą edukacji. Koncepcja konferencji w Lublinie i sesji problemowej komisji w Krakowie. Pismo do Komitetu Nauk Geograficznych, dotyczące miejsca dydaktyki geografii jako subdyscypliny. Opracowanie wstępnej koncepcji strony internetowej komisji. Sprawy dotyczące kształcenia nauczycielskiego.

Termin i miejsce	Tematyka
26–27 stycznia 2018, Warszawa	<p>Dyskusja nad problemami kształcenia nauczycieli w związku z nowym <i>Modelem kształcenia...</i> oraz planowanym konkursem na finansowanie tego kształcenia w najbliższych latach.</p> <p>Dyskusja nad programem kursów dokształcających oraz podjęciem prac nad opracowaniem programu studiów podyplomowych dla nauczycieli geografii w związku z nową podstawą programową.</p> <p>Podjęcie decyzji, co do formy i tematyki kolejnych tomów „Prac Komisji Edukacji Geograficznej”.</p> <p>Omówienie spraw związanych z sesją tematyczną na Kongresie Geografów Polskich oraz konferencją dydaktyczną w Warszawie w dniach 19–20 października 2018 roku.</p>

Źródło: opracowanie własne

BADANIA NAUKOWE, WYDAWNICTWA

Ogólnopolskie konferencje, seminaria stanowiły zawsze okazję do zaprezentowania wyników prowadzonych badań naukowych z zakresu dydaktyki geografii, przedstawienia wniosków wynikających z badań prowadzonych w ramach prac doktorskich czy habilitacyjnych. Były one publikowane najczęściej w formie osobnych monografii naukowych, materiałów konferencyjnych, artykułów zamieszczanych na łamach „Geografii w Szkole”, pojedynczych artykułów w czasopismach ogólnogeograficznych bądź tematycznych, dotyczących różnych subdyscyplin geografii.

Pierwszym sygnowanym przez Komisję Edukacji Geograficznej PTG wydawnictwem było opracowanie pt. *Geografia na egzaminach zewnętrznych 2002–2006* (2007 r.). W wyniku cyklicznie odbywających się od roku 2009 seminariów i konferencji powstał znaczący dorobek naukowy, a co się z tym wiąże – konieczność i potrzeba jego scalenia w seryjnym wydawnictwie. Od 2011 r. prace naukowe z zakresu dydaktyki geografii i praktyki szkolnej publikowane są w formie tomów pod wspólną nazwą „Prace Komisji Edukacji Geograficznej Polskiego Towarzystwa Geograficznego”.⁴

⁴ Linki do poszczególnych tomów znajdują się pod adresem: <http://kegptg.geo.uni.lodz.pl/index.php?page=tomy-prac-keg>

Ryc. 3. „Prace Komisji Edukacji Geograficznej PTG”

Tab. 3. Wykaz i tematyka „Prac Komisji Edukacji Geograficznej PTG”

Nr	Rok wydania	Tytuł	Redaktorzy
1	2011	<i>Efekty kształcenia geograficznego na różnych poziomach edukacji</i>	Mariola Tracz, Elżbieta Szkurląt
2	2012	<i>Wybrane problemy akademickiej i szkolnej edukacji geograficznej</i>	Zbigniew Podgórski, Elżbieta Szkurląt
3	2013	<i>Edukacja geograficzna na świecie i w Polsce – wybrane problemy</i>	Elżbieta Szkurląt, Arkadiusz Głowacz
4	2014	<i>Technologie informacyjno-komunikacyjne w kształceniu geograficznym. Założenia teoretyczne diagnoza wykorzystania</i>	Adam Hibszer, Elżbieta Szkurląt
5	2014	<i>Technologie informacyjno-komunikacyjne w geograficznej praktyce edukacyjnej</i>	Adam Hibszer, Elżbieta Szkurląt
6	2015	<i>Nowe problemy i metody badań procesu kształcenia geograficznego</i>	Iwona Piotrowska, Elżbieta Szkurląt
7.	2016	<i>Edukacja geograficzna wobec problemów współczesnego świata</i>	Joanna Rodzoś, Elżbieta Szkurląt

Źródło: opracowanie własne

Celem ogólnym publikacji jest dzielenie się najnowszą wiedzą z zakresu teorii i praktyki kształcenia geograficznego, w tym wynikami i wnioskami z prowadzonych badań, inspirowanie nauczycieli i doktorantów do podjęcia własnych badań. Tematyka publikacji ujawnia zakres podejmowanych działań, określa coraz lepiej rozpoznawane pola badawcze i podejmowane kierunki badań. Celem publikacji jest również zarysowanie pól i zakresu badawczego polskiej dydaktyki geografii, a także przedstawienie szerszemu gronu badaczy – geografów i nie geografów (np. pedagogów, psychologów, socjologów), czym jest edukacja geograficzna oraz dydaktyka geografii (jej specyfika), czym jest ich istota oraz na czym polega jej szeroko pojęta rola społeczna (tab. 3).

PODSUMOWANIE

Istotnym kierunkiem działalności Sekcji oraz Komisji Dydaktyki Geografii była troska i starania o jak najlepszą pozycję geografii w systemie kształcenia. Dlatego też Komisja Dydaktyki Geografii, Komisja Edukacji Geograficznej (a wcześniej Wydział Geografii Szkolnej) pełniły wielokrotnie rolę opiniodawcy szkolnych programów kształcenia geograficznego, a ich członkowie uczestniczyli w ministerialnych pracach związanych z opracowaniem programów, podstaw programowych i standardów kształcenia geograficznego.

Ważnym nurtem prac Komisji Edukacji Geograficznej PTG była zawsze współpraca z nauczycielami geografii oraz różnego rodzaju formy ich kształcenia i doksztalcania, jak również różne sposoby popularyzacji najnowszych osiągnięć i wyników badań prowadzonych w zakresie dydaktyki geografii.

Tematyka konferencji, seminariów i warsztatów dydaktycznych wiązała się zawsze z aktualną sytuacją społeczną, gospodarczą i polityczną na świecie oraz w Polsce; była zależna w sposób szczególny od sytuacji polskiej oświaty (różnych szczebli) oraz zmian zachodzących w jej obrębie. Uwzględniała cele kierunkowe edukacji geograficznej, bieżące potrzeby, zadania stojące przed szkolną i akademicką edukacją geograficzną. Podczas konferencji zadawane były pytania koncentrujące się wokół aktualnego problemu, szukano kierunku, w jakim należy podążać, ujęć które warto uwzględnić. Podejmowano badania natury teoretycznej, metodologicznej i praktycznej, szukając odpowiedzi na rozmaite pytania i wskazując możliwe rozwiązania.

Do znaczących osiągnięć w działalności komisji należy konsolidacja wysiłków jej członków wokół idei podnoszenia poziomu kształcenia geograficznego na różnych etapach edukacji, inicjowanie i prowadzenie badań naukowych w zakresie dydaktyki geografii, upowszechnianie ich wyników poprzez publikacje w formie cyklicznego wydawnictwa pt. „Prace Komisji Edukacji Geograficznej PTG” oraz istniejącej od 2016 r. strony internetowej komisji.

Pojawiają się również nowe idee, wyzwania i potrzeby podjęcia w najbliższej perspektywie czasowej działań zmierzających do: przekształcenia „Prac Komisji Edukacji Geograficznej PTG” w czasopismo, systematycznego rozwoju współpracy z nauczycielami i poszerzenia listy członków komisji o nauczycieli praktyków, powrót do organizacji warsztatów wakacyjnych dla nauczycieli, efektywniejsze wykorzystanie aktualnych możliwości technologicznych i nowych form sprzyjających doksztalcaniu nauczycieli geografii.

BIBLIOGRAFIA

- Berne I., Tywoński K. (1983), *Uwagi o nowym programie nauczania geografii w szkole*, „Geografia w Szkole”, T. 36, z. 3, s. 147–150.
- Dobosik B., Hibszer A., Partyka J. (2004), *W krainie białych skał. Zadania dydaktyczne i scenariusze zajęć terenowych dla nauczycieli prowadzących edukację przyrodniczą w Złotym Potoku i Ojcowie*, Komisja Edukacji Geograficznej PTG, Ojcowski Park Narodowy, Ojców.
- Hibszer A., Michalski T. (red.) (2007), *Geografia na egzaminach zewnętrznych 2002–2006*, Komisja Edukacji Geograficznej PTG, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
- Lubelska M. (1998), *Oddział Edukacji Geograficznej Polskiego Towarzystwa Geograficznego [w:] Czterdziesty siódmy (47) Zjazd PTG w Sosnowcu 23–26.09.1998*, T. IV *Historia Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, Oddział Katowicki PTG, Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego, Sosnowiec.
- Piotrowska I., Hibszer A. (2008), *Komisja Edukacji Geograficznej (Dydaktyki Geografii) Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, „Czasopismo Geograficzne”, T. 79, z. 1–2, s. 175–183.
- Piskorz S. (1997), *Zarys dydaktyki geografii*, PWN, Warszawa.
- Pulinowa M., Berne I. (1993); *Komisja (Sekcja) Dydaktyki Geografii (1947–1993)* [w:] Kozłowska-Szczęsna T., Kondracki J., Stankowski W. (red.), *Polskie Towarzystwo Geograficzne w siedemdziesiątą piątą rocznicę działalności*, ZG PTG, Warszawa–Poznań, s. 81–89.
- Szkurlat E. (2008), *Historia dydaktyki geografii. Główne kierunki i ośrodki badań* [w:] Jackowski A., Liszewski S., Richling A. (red.), *Historia geografii polskiej*, PWN, Warszawa, s. 280–293.
- Ponadto wykorzystano materiały archiwalne Komisji Geografii Szkolnej, protokoły z posiedzeń Komisji Edukacji Geograficznej, a także informacje ze strony internetowej Komisji Edukacji Geograficznej PTG.